

كورد له سووريا و ئالنگاريه كۆن ونوييهگان

28-07-2020

نووسه رهگان

ناوه ندى ليكۆلینه وهى رووداو

كورتە : هيچ كات ههلبژاردنه په رله مانیه گانی سووريا له هيچ يه كۆك له خوله گانيدا گرنگيه كى راسته قينهى نه بووه. له كوده تاي به عس له ۸ ئادارى ۱۹۶۳ دا په رله مان هه لوه شيندرايه وه و كرا به ئه نجومه نى سه ركردايه تى شوپش، دواتريش له كوده تاي حافز ئه سه ددا، له ۱۹۷۱ په رله مان به ناوى ئه نجومه نى گه ل گه ريندرايه وه و ئه ندامه گانيشى به بى ههلبژاردن دامه زريندراى.

هه‌لبژاردنه په‌رله‌مانیه‌که‌ی سوریا

هیچ کات هه‌لبژاردنه په‌رله‌مانیه‌کانی سووریا له هیچ به‌کێک له خوله‌کانیدا گرنگیه‌کی راسته‌قینه‌ی نه‌بووه. له کوده‌تای به‌عس له ۸ ئاداری ۱۹۶۳دا په‌رله‌مان هه‌له‌وه‌شێندراپه‌وه و کرا به‌ئهنجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شو‌پش، دواتریش له‌کوده‌تای حافر ئه‌سه‌دا، له‌۱۹۷۱په‌رله‌مان به‌ناوی ئهنجومه‌نی گه‌ل گه‌رپێندراپه‌وه و ئه‌ندامه‌کانیشی به‌بن هه‌لبژاردن دامه‌زرێندران. پاشانیش پرۆسه‌ی هه‌لبژاردن له‌سالی ۱۹۷۳ ده‌ستی پێکرده‌وه. ده‌سه‌لاتی جێبه‌جێکردن له‌سووریا دا ئهنجومه‌نی گه‌لی له‌ناوه‌پۆکه‌که‌ی به‌تالکرده‌وووه و کردی به‌ ئامرازکی وه‌زیفی که‌ کاره‌که‌ی به‌یاساییکردن وشه‌رعیه‌ت دان بوو به‌ ئاراسته‌ و بپاره‌کانی ده‌سه‌لاتی جێبه‌جێکردن که‌ به‌ره‌هایی له‌ژێرده‌سه‌لاتی ئه‌سه‌دا بوو. به‌لام هه‌لبژاردنه‌کانی ئه‌مدوایه‌ که‌ له‌ ۹ تهموز به‌رپۆوه‌ چوو، دوو ئاماژه‌ی تیدا بوو که‌ هه‌قه‌ هه‌له‌سته‌ی له‌سه‌ر بکریه‌ت: له‌لایه‌که‌وه‌ ئه‌وه‌ روون بووه‌وه‌ که‌ ناکوکی نیوخۆیی نوخبه‌ی ده‌وله‌مه‌ندی جه‌نگ به‌ ده‌وری ده‌سه‌لاتدا چپۆته‌وه، که‌ وایکرد هه‌ندیکیان ره‌مه‌زگانیان به‌نه‌ ئهنجومه‌نی گه‌ل و هه‌ندیکی دیکه‌ش دووربخریته‌وه. بۆ نموونه‌ له‌حه‌له‌دا فارس شه‌هابی سه‌رۆکی ژووری بازگانی حه‌له‌ب که‌ په‌کێک له‌ ره‌مه‌ز ئابووری و پيشه‌سازییه‌ دياره‌کانی بازنه‌ی ئابووری که‌ پشتی ده‌سه‌لاتی ده‌گرت دوورخراپه‌وه. شه‌هابی ئه‌وه‌ی نه‌شارده‌وه‌ که‌ توورپه‌به‌ له‌ ده‌رکردنی له‌ ئهنجومه‌ن و هێزیشی کرده‌ سه‌ر ئه‌نجامی هه‌لبژاردنه‌کان، شکستی خۆیشی به‌ هاوپه‌یمانی "گه‌نده‌لکاران و لۆرده‌کانی جه‌نگ و داعشه‌کانی نیوخۆ" به‌سته‌وه. له‌ به‌رامبه‌ریشدا حسام قاترجی بازگانی تۆمه‌تباریه‌ قاچاغبردنی نه‌وت ده‌رچوووه‌ که‌ له‌ چه‌ندین ناوچه‌ی جیاجیای سووریا بازگانی کردوووه‌ و سزاکانی ئه‌مریکاش ده‌یگریته‌وه‌ و تۆمه‌تباریشه‌ به‌وه‌ی که‌ له‌گه‌ل داعشدا بازگانی کردوووه، به‌ تابه‌ت ئه‌و کاته‌ی که‌ ناوچه‌ نه‌وتیه‌کانی رۆژه‌لاتی سووریا له‌ژێرده‌ستی داعشدا بوو.

له‌م چه‌ند س‌اله‌ی دوایی جه‌نگی سووریا، دوای ئه‌وه‌ی بانکی مه‌رکه‌زی سووری دراوه‌ قورسه‌کانی که‌مبوو، حکومه‌ت زیاتر پشتی به‌ به‌شکردنی ره‌مه‌ز ئابوورییه‌کانی سێبه‌رو چالاکیه‌ ئابوورییه‌ نا‌ه‌واکان ده‌به‌ست بۆ ئه‌وه‌ی له‌ دا‌بین کردنی پاره‌ی جه‌نگ و مووچه‌ی فه‌رمانبه‌رانی ده‌وله‌ت به‌رده‌وام بێت. له‌گه‌ل ئه‌مانه‌شدا پ‌الپشتی دارایی میلیشیاکانی پ‌ن کرد که‌ بوونه‌ هێزی هاوتای سوپای سووریا.

واده‌رده‌که‌وێت له‌ قو‌ناخی دوای جێبه‌جێکردنی یاسای قه‌یسه‌ر بۆ سزاکان، که‌ حکومه‌تی سووریا زیاتر پشت به‌ چالاک‌ی ئابووری نا‌ه‌وا به‌ستیت بۆ ئه‌وه‌ی له‌ سزاکانی یاسای قه‌یسه‌ر ده‌ربازی بێت. ئه‌مه‌ش ده‌بێته‌ هۆی دا‌بینکردنی حه‌سانه‌ی نیوخۆیی بۆ ره‌مه‌زگانی ئه‌م چالاک‌یه‌ ئابووریانه‌.

ئاماژه‌یه‌کی دیکه‌ هه‌یه‌ که‌ له‌هه‌لبژاردنه‌کانی ئه‌م دوایه‌دا ده‌رکه‌وت، ئه‌ویش دوورخستنه‌وه‌ی ئه‌و که‌سایه‌تییه‌ کوردا‌نه‌یه‌ که‌ چه‌ندین س‌اله‌ وه‌فاداریان بۆ ده‌سه‌لات ده‌رب‌پۆوه. ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ب‌یرکردنه‌وه‌ی ده‌سه‌لات به‌رامبه‌ر کورد، که‌ نکۆلیکردن و دوورخستنه‌وه‌ی کورد له‌ ر‌ب‌زایدا نه‌گۆراوه. ئه‌گه‌ری ئه‌وه‌ش هه‌یه‌ ده‌سه‌لات ب‌ج‌ئته‌ هه‌ندیک ر‌زکه‌وتنی نو‌ی ناوچه‌یه‌وه‌ که‌ به‌ئامانج‌گرتنی ناوچه‌ کوردیه‌کانه‌.

دانوستانده‌ نو‌یه‌کان

هه‌ندیک زانیاری هه‌یه‌ که‌ باس له‌ به‌رده‌وامی هه‌وله‌کانی تورکیا ده‌کات بۆئه‌وه‌ی ته‌نازولاتی زیاتر به‌ رووسیا بکات سه‌باره‌ت به‌ ناوچه‌کانی ئیداره‌ی خۆسه‌ر که‌ رووسیا، سه‌ربازی له‌و‌ج هه‌یه. له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه، رووسیا دیداری له‌گه‌ل هێزه‌کانی سووریا دیموکرات هه‌یه و هه‌وله‌دات وه‌به‌ره‌ئیان له‌سه‌ر تموحه‌کانی تورکیا بکات و وه‌ کو ک‌رتی فشار له‌سه‌ر هێزه‌کانی سووریا دیموکرات به‌کاریان به‌ه‌ئیت بۆ ئه‌وه‌ی ناچاری بکات، نه‌ک ته‌نها هه‌ندیک ناوچه‌ له‌ رووی سه‌ربازی و ئه‌منیه‌وه‌ چۆلیکات به‌لکو، له‌رووی ئیداره‌ی مه‌ده‌نیشه‌وه، به‌ته‌واوه‌تی بۆ حکومه‌تی سووریا بیگه‌رینیته‌وه، به‌ب‌ئنه‌وه‌ی له‌به‌رامبه‌ردا هیچ بۆ هێزه‌کانی سووریا دیموکرات پ‌ن‌شکه‌ش بکات. فشاره‌که‌ش به‌ش‌پۆه‌یه‌کی سه‌ره‌کی له‌سه‌ر ناوچه‌ی ع‌ین ع‌یسی سه‌ربه‌ ره‌ققه‌یه‌ که‌ ناوچه‌ی کۆبانی و ته‌واوی ناچه‌کانی دیکه‌ی ئیداره‌ی خۆسه‌ر به‌یه‌که‌وه‌ گر‌نده‌دات. له‌ حاله‌ت‌یکدا ئه‌م فشارانه‌ وه‌به‌ره‌ئیانان له‌سه‌رکرا، جا به‌ته‌سلیم‌کردنی ع‌ین ع‌یسا ب‌یت به‌ حکومه‌تی سووریا، یاخود ده‌ستی تورکیای بگات، ئه‌وا ناوچه‌ی کۆبانی به‌ته‌واوی گه‌مارۆده‌در‌یت و ده‌رگای بۆ ره‌ققه‌ ده‌گر‌یته‌وه. چوونکه‌ له‌ ته‌واوی ناوچه‌کانی تری پار‌یزگای ره‌ققه‌دا ئه‌مریکا حوزروو‌یکی سه‌ربازی نیه‌.

زۆبهی کورد پینانواپه که په لهکردن له به دهستهینانی ههنگاوهکانی په کربزی کورد هه ره شه و مه ترسیهکانی سه ر ناوچهکانی ئیداره ی خۆسه ر که مده کاته وه، یان لانیکه م بۆ سه ر ناوچه کوردیهکان که مده کاته وه. قوناخی دووه م دهستی پینه کردوو و له مه ش گرت، هه ردوولا په له یان نه کردوو له و ریکه وتنه ی که په یمانیانداوه بیکه ن. رۆژی دووشه مه ی رابردوو (۲۰ ته مووز) هه ردوولایه نی چاودیری کاری دانووستاندنهکان، وه زاره تی دهروه ی ئەمریکا، به نوینه رایه تی زه هرا بیللی که جیکه ی ولیام روباکی گرته وه که کاره که ی ته واو بوو له ناوچه که دا (مه گه ر وه زاره تی دهروه و رۆله که ی دریزکاته وه)، و هیزهکانی سوریا ی دیموکرات به نوینه رایه تی مه زلوم عه بدی له گه ل ئەنجومه نی نیشتمانی کورد بۆ تاوتوێکردنی ئاماده کارییهکان بۆ دهستپێکردنی قوناخی دووه می گفتوگۆ له گه ل پارته نیشتمانییهکان کۆبوونه وه. ئەمه مانای وایه که ئەم قوناخه به شیوه یه کی ناراسته وخۆ دهستی پیکردوو. وه کو سه ره تایه ک بۆ گفتوگۆی راسته وخۆ که چاوه پروان ده کریت یه که م دانیشتنی، له دوا ی جه ژنی قوربان ده ست پیکات.

ئالنگاری گهروه ی به رده م ئەم گفتوگۆیانه، گۆرینی ئیداره ی خۆسه ری ئیستایه له ناوچه کوردیهکاندا به ئیداره یه کی نیشتمانی کوردی سووری په کگرتوو له روه ی سیاسی، سه ربازی و ئابوریه وه. سه رکه وتن به سه ر ئەم ئالنگاریه دا ئاسان نیه، چونکه له قوناخی شه ر له گه ل گروپه ئیسلامیه توند ئازۆکان له ئۆپۆزیسیۆنی سووری و دواتریش له گه ل داعشدا، سه رکرده و جهنگاوه ره کورده ناسووریهکان رۆلێکی گه ره یان له شه رهکاندا هه بووه، بۆیه به ئاسانی دهسته ردار ی ئەو رۆله نابن که له دوا ی شه رهکان ده ستیان خستوه. ئەمریکاش مه رچی ئەوه یه که ئەمانه له رۆژئاوا ی کوردستان ده ربچن. به لام دانانی گۆشاری راسته قینه بۆ جیه جیکردنی ئەم مه رجان به بێ کێشه و وهوشیاریدانی زۆر، له وانه یه مه ترسیدار تر له مه گۆرینی نه خشی هه وه یمانیتیهکان و بزاردەکان بن، چونکه ئەمریکا ترسی له وه هه یه به له ده ست ده رچوونی کورد له ناو هیزهکانی سوریا ی دیموکراتدا هیزه عه ره بهکانی ناو هه وه یمانیتیه که به ره و هه وه یمانیتیه له گه ل رژی می سوریا و روسیا ئیران برۆن.